

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ЦЕНТР ГУМАНІТАРНОЇ
ОСВІТИ**

Кафедра історії та мовознавства

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

**до реферування текстів для іноземних здобувачів вищої
освіти
з дисципліни**

***«МОВА НАВЧАННЯ ТА СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО
СПІЛКУВАННЯ»***

Харків – 2021

Методичні вказівки розглянуто і рекомендовано до друку на засіданні кафедри історії та мовознавства 10 травня 2021 р., протокол № 1.

Методичні вказівки підготовлено відповідно до програми з української мови для іноземних здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) рівня нефілологічного профілю, а саме спеціальностей 071 «Облік та оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 075 «Маркетинг», 051 «Економіка», 073 «Менеджмент» освітніх програм: Облік і аудит та оподаткування; Управління фінансами, банківська справа та страхування; Маркетинг; Економіка підприємства; Менеджмент організацій і адміністрування.

Методичні вказівки до реферування текстів для іноземних здобувачів вищої освіти економічних спеціальностей є своєрідною системою, яка поділяється на дві частини: теоретичну і практичну. Цю систему розроблено для іноземних здобувачів-нефілологів IV курсу економічних спеціальностей як практичні вказівки до опанування реферування науково-професійних текстів зі спеціальності. Мета пропонованого видання – сформувати уміння та навички складання письмових рефератів.

Укладачі:

доц. Л. М. Близнюк,
старш. викл. О. В. Корольова

Рецензент

доц. С. І. Нешко

ЗМІСТ

Передмова.....	3
Текст 1.....	13
Текст 2.....	15
Текст 3.....	16
Текст 4.....	17
Текст 5.....	19
Текст 6.....	20
Текст 7.....	22
Текст 8.....	23
Текст 9.....	24
Текст 10.....	26
Список літератури.....	27

ПЕРЕДМОВА

Методичні вказівки «Реферування текстів для іноземних здобувачів вищої освіти» призначено для іноземців, які навчаються на IV курсі. Мета вказівок відповідає вимогам «Програми з української мови для іноземних студентів нефілологічного профілю». Автори видання запропонували систему, яка допоможе іноземним здобувачам вищої освіти опанувати складання письмових рефератів текстів науково-професійного типу. Матеріалом для формування умінь і навичок є оригінальні статті з профільних журналів.

Пропоновані методичні вказівки складаються з двох частин. Перша частина містить базові для теми поняття, основні реферативні кліше, поняття про будову реферату, типи рефератів, комплекс вправ на відпрацювання навичок компресії тексту, вміння складати плани, виділення найважливішої інформації, а також низку вправ на навчання передачі основної інформації економними мовними засобами, з використанням реферативних кліше та засобів зв'язкової організації тексту.

Друга частина складається з текстів, які здобувачі вищої освіти повинні реферувати, використовуючи інформацію першої частини. Всі тексти науково-професійного стилю. Завдання до текстів передбачає послідовне опанування навичок складання плану реферованого тексту, здобувачі вищої освіти ознайомлюються з композиційною структурою реферату, навчаються формулювати тему, об'єднувати абзаци в комунікативні блоки і в кожному блоці знаходити головну, дублюючу або ілюстративну інформацію.

Обидві частини доповнюють одна одну і складають органічний комплекс. Кожна з двох частин методичних вказівок може бути використана як самостійний навчальний розділ або в єдиному послідовному навчальному комплексі. Крім того, спосіб подання навчального матеріалу і система тренувальних завдань дають змогу використовувати ці вказівки для самостійного або дистанційного навчання.

ЩО ТАКЕ РЕФЕРУВАННЯ?

Реферування – це максимальне скорочення обсягу джерела інформації зі збереженням його основного змісту. Результатом такої діяльності є написання реферату.

Реферат – (від лат. *refero* – доповідати, повідомляти) – стислий виклад у письмовому вигляді або у формі публічної доповіді змісту статті або монографії, що містить основні фактичні відомості та висновки. Сутність і призначення реферату полягає в короткому викладі (з достатньою повнотою) основного змісту джерела, в передачі нової проблемної інформації, що міститься в ньому.

На відміну від анотації, що відповідає на питання, про що йдеться в джерелі, і дає загальне уявлення про нього, реферат дає відповідь на питання, що нового, суттєвого міститься в первинному документі, і передає основний його зміст. Анотація – (від лат. *annotatio* – зауваження) – це лише коротка характеристика статті, монографії або книги з точки зору призначення, змісту, форми, яка покликана служити дороговказом для добору літератури. Анотація не може бути використана як першоджерело, в той час як реферат може його замінити, оскільки дає відповідь на питання, яка основна інформація міститься в основному документі.

Реферуванню підлягає переважно наукова і технічна література.

Завдання 1. Дайте відповідь на питання:

- 1 Який процес називається реферуванням?
- 2 Що таке реферат і в чому полягає його сутність?
- 3 У чому полягає відмінність між рефератом і анотацією?
- 4 Чи може реферат замінити першоджерело? Чому?
- 5 Яка література підлягає реферуванню?

Розрізняють кілька видів рефератів.

За повнотою викладу реферати поділяються на інформативні (реферати-конспекти), що містять в узагальненому вигляді всі основні положення первинного документа, який ілюструє матеріал, найважливішу аргументацію, відомості про методику дослідження, і індикативні (реферати-резюме), які містять не всі, а

лише основні положення, пов'язані з темою реферованих документів, решта другорядного для зазначеної теми випускається і не береться до уваги.

За кількістю реферованих первинних документів реферати поділяються:

- на монографічні, складені за одним документом;
- оглядові, складені за кількома документами на одну тему.

Попри всю різноманітність видів реферати мають одну спільну рису – вони не мають відображати суб'єктивні погляди референта на висловлювані питання, в рефераті не дається і оцінка інформації, що підлягає реферуванню.

Основні вимоги, що висуваються до написання реферату, такі:

1) об'єктивність (максимально точний виклад основної ідеї реферированої роботи без особистої оцінки викладеного матеріалу);

2) повнота (виклад усіх істотних положень першоджерела);

3) єдність стилю (використання тих самих мовних засобів, єдиної термінології, скорочень і т. д., що і в реферованому документі);

4) мова реферату має бути літературною, точною, стислою, без складних конструкцій і зворотів. Перевага надається використанню таких граматичних засобів мови, які при стислому викладі дають максимум інформації:

- прості завершені речення;
- словосполучення для організації зв'язного тексту;
- переліки;
- іменні конструкції (вивчати попит – вивчення попиту);
- пасивні безособові моделі (було сказано, що...);

5) композиція реферату має бути логічною і може відрізнятися від композиції першоджерела;

6) обсяг реферату визначається за змістом і обсягом реферованого документа (компресія або стиснення тексту дорівнює приблизно третині, тобто становить 20-30 % від основного змісту тексту).

Завдання 2. Дайте відповідь на питання:

1 Які види рефератів ви знаєте?

2 Які основні вимоги до написання реферату?

3 Які мовні засоби для цього використовуються?

Прочитайте третю частину тексту.

Композиційно текст реферату складається з трьох частин: вступної частини, основної частини (опису) і висновку.

У вступі дається загальна характеристика першоджерела («У статті досліджуються...»); стислий виклад теми джерела, яка може збігатися з назвою статті («Автор аналізує розвиток малого бізнесу в Україні...»); зазначення основної проблеми наукової роботи, де акцентує свою увагу автор статті («Особливу увагу автор звертає на...»); повідомляється рубрикація (вихідні дані) джерела.

В основній частині (в описі) перелічуються і характеризуються основні питання, проблеми і положення, про які йдеться в публікації, при цьому інформація може подаватися в різних композиційних варіантах:

- конспективно, відповідно до композиції джерела, за його основними рубриками;

- фрагментарно (при реферуванні великих за обсягом першоджерел);

- аналітично (за планом реферату).

Наприкінці наводяться висновки автора, узагальнення, резюме, висновки теми або проблеми статті («Автор доходить висновку, що...»).

Іноді це може бути інформація, яка міститься в останній змістовній частині реферованого документа. Слід зазначити, що висновок не є обов'язковою частиною реферату, часто текст реферату закінчується викладом останнього розділу або параграфа джерела.

Для написання реферату використовуються реферативні кліше – спеціальні словосполучення і моделі, яких немає в першоджерелах.

Завдання 3. Дайте відповідь на питання:

1 Назвіть і охарактеризуйте основні частини реферату.

2 Що таке реферативні кліше?

Завдання 4.

а) Ознайомтеся з прикладами реферативних кліше.

Слова в дужках поставте в потрібному відмінку.

А

- У реферованій статті розглядається актуальна проблема (чого?)

- У вступі зазначається, що ...

- Автор вважає, що ...

- Автор висуває точку зору (на що)

- У першій частині характеризується роль і значення (чого)

- Тут підкреслюється, що ...

- У другій частині досліджується принцип, форми і розвиток (чого)

- Звертається увага (на що)

- Підкреслюється необхідність (чого)

- Пропонується також (що)

- Зазначається, що ...

- Далі приділяється багато уваги (чому)

- В останній частині публікації розглядається (що)

- Як зазначає автор наприкінці статті, ...

Б

- Стаття присвячена (чому)

- Підкреслюється особливе значення (чого)

- Автор вказує у зв'язку з цим: «...»

- Автор особливо зупиняється (на чому)

- Зіставляючи (що), автор пояснює (що)

- Далі в статті характеризується (що)

- Далі виявляються та аналізуються основні риси (чого)

- Свою точку зору автор ілюструє (чим)

- Простежуючи особливості (чого), автор зазначає: «...»

- Ця теза ілюструється (чим)

- Поставлено питання (про що)

- Це питання висвітлюється в контексті (чого)

- В результаті подано такий висновок: «...»

б) Виберіть із запропонованих варіантів ті, які підходять до даних прикладів. Слова в дужках поставте в потрібному відмінку.

1 Статтю присвячено ... (проблеми міжнародних економічних відносин).

2 Автор висуває точку зору ... (широка історична перспектива суспільного розвитку).

3 Далі приділяється велика увага ... (сутність, форми і методи дипломатії держав).

4 Докладно характеризується роль і значення ... (основні напрямки розвитку міжнародних економічних відносин).

5 У статті порушується проблема ... (демократизація міжнародної торгівлі).

6 Автор порушує питання ... (нормалізація економічного обміну між усіма країнами).

7 Автор особливо зупиняється ... (перспективи розвитку економіки України).

8 Автор дає характеристику ... (соціально-економічна діяльність ООН).

9 Свою точку зору автор ілюструє ... (численні приклади).

10 У результаті автор додить висновку про те, що ... (транснаціональні корпорації зберегли контроль над виробничою мережею світової сировинної торгівлі).

Завдання 5. Замість точок вставте потрібні за змістом дієслова.

1 У статті ... виникнення підприємництва і основні етапи історії його розвитку у світі.

2 У вступі автор ..., що французький економіст Рішар Кантильон увів уперше термін «підприємець» у XVIII столітті.

3 Автор статті ... недоліки та переваги підприємництва.

4 Дана стаття ... на кілька розділів.

5 У наведеному дослідженні автор ... економічні процеси сучасного суспільства.

6 Далі ... історичне коріння і основні етапи еволюції програми нового міжнародного економічного порядку (НМЕП).

7 Автор ..., що в зазначеній задачі існують варіантні рішення.

8 Автор ... на багато труднощів у вирішенні проблем міжнародних економічних відносин.

Слова для довідок: **перелічувати, аналізуються, розповідати, зіставляти, розглядаються, стверджувати, дійти висновку, вважати, ділитися, звертати увагу на.**

Завдання 6. Прочитайте назви статей. За назвою сформулюйте (якщо це можливо) тему статті. Використовуйте для цього потрібні кліше.

1 «Проблеми міжнародних економічних відносин».

2 «Роль ООН у розвитку міжнародних економічних відносин».

3 «Розвиток підприємництва в Україні».

4 «Види підприємницької діяльності».

5 «Планування підприємництва».

6 «Загальна концепція маркетингу».

7 «Дослідження споживчого попиту».

8 «Процес управління малим бізнесом в Україні».

9 «Стабільність і прогрес».

10 «Турбота про головне».

11 «Знання – сила».

Завдання 7. Прочитайте мікротексти. Знайдіть у них словосполучення для організації зв'язного тексту і визначте їх значення.

1 Кантільон був першим теоретиком бізнесу. У його книзі подано систематичний опис підприємництва. Він визначав підприємця як людину, яка за певну ціну купує засоби виробництва, щоб зробити певну продукцію і продати її з метою отримання доходу. Таким чином, Кантільон розумів підприємництво як функцію особливого роду та підкреслював елемент ризику, який завжди є у підприємницькій діяльності.

2 Адам Сміт багато писав про працедавців, майстрів, купців і підприємців, але, як не дивно, в аналізі економічних процесів не приділяв уваги бізнесменам.

3 У Законі України «Про підприємництво» підприємництво трактується майже як бізнес, що не цілком коректно. Безумовно, підприємництво не обмежується бізнесом. Так, воно включає й ті інновації, які не обов'язково пов'язані з бізнесом.

4 На сьогоднішній день людству не вдалося знайти нічого ефективнішого за ринкову економіку, оскільки вона створює сильні стимули до самореалізації людини, підвищення трудової і господарської діяльності, різко прискорює науково-технічний прогрес.

5 У загальному вигляді ринкова економіка може бути визначена як економіка вільного підприємництва, оскільки ринок є найкращим підприємницьким середовищем, а само підприємництво виступає тут як найбільш характерна властивість ринкових відносин. Безперечно, перехід до ринку неможливий без розвитку підприємництва в найрізноманітніших видах і формах.

6 Певний час не вдається уникнути існування малопродуктивних форм і проявів підприємництва, що викликають негативно-соціальну реакцію. В цьому випадку доведеться змиритися з ними як з неминучими витратами на тривалий перехідний період становлення ринку, проводячи політику їх обмеження і витіснення.

7 Підприємництво, як здійснення сміливих, важливих і важких проектів має на увазі готовність добровільно брати на себе весь ризик, який завжди тісно пов'язаний з реалізацією нових ідей.

Завдання 8. Замініть активні конструкції пасивними.

1 У всьому світі ринкову економіку визначають як економіку вільного підприємництва.

2 До сьогодні в процесі економічних відносин використовували товарно-грошові форми в усіх сферах суспільного виробництва.

3 Люди можуть продавати товари і послуги, свої накопичення або свою робочу силу.

4 При реалізації продукції підприємство до її собівартості додає відсоток прибутку і визначає ціну на товар, тобто грошовий вираз собівартості товару.

5 Для виробництва продукції підприємство закуповує сировину, верстати, різні види енергії, платить заробітну плату працівникам.

Завдання 9. Прочитайте пропозиції і мікротексти. Підкресліть у них дублюючу інформацію. Які мовні засоби вказують на наявність такої інформації?

1 Інфляція є небезпечним явищем, іншими словами серйозною «хворобою» в економіці, яка може призвести до серйозних економічних криз, і тому з нею необхідно боротися на самому початку її виникнення.

2 Подолавши «негативні тенденції», а простіше кажучи – цілковитий розвал в економіці, пострадянські держави, і в першу чергу Росія і Україна, зіткнулися з необхідністю суттєвої модернізації парку рухомого складу залізниць – цієї кровоносної системи сучасної економіки.

3 Зараз можна зробити висновок, що концентрацію виробництва в залізничній промисловості в основному закінчено, інакше кажучи, вже немає підприємств, цікавих для придбання.

4 Якщо ціна товару зростає, то обсяг продажу товару, відповідно до падіння попиту, знижується. І навпаки, якщо ціна знижується, то обсяг продажу даного товару чи послуги зростає. Залежності подібного характеру виникають, наприклад, коли ринки дефіцитні, тобто очевидно, що бракує яких-небудь товарів і послуг, і ціни на ці товари і послуги неминуче будуть зростати.

5 Погашення державного зовнішнього боргу призводить до того, що гроші з кишень менш забезпечених верств населення переходять до більш забезпечених верств, іншими словами багаті стають ще багатшими, а бідні ще біднішими.

Текст реферату слід починати безпосередньо з викладу сутності роботи, не повторюючи інформації бібліографічного опису і передаючи основний зміст, основні проблеми, нові відомості, які містяться в первинному документі.

Щоб написати реферат, потрібно виконати такі дії:

- 1) прочитати текст;
- 2) визначити значення незнайомих слів за контекстом або за словником;
- 3) визначити і сформулювати тему публікації;
- 4) виділити основну і додаткову інформацію кожного абзацу з метою максимального скорочення обсягу інформації першоджерела;
- 5) об'єднати абзаци у смислові частини;

- 6) озаглавити кожну смислову частину;
- 7) написати тезовий план;
- 8) сформулювати основні положення кожної змістової частини, використовуючи реферативні кліше;
- 9) на підставі повного аналізу відібраного мовного матеріалу написати реферат, закінчивши його висновком, тобто послідовно і докладно передати основний зміст реферованої статті.

ТЕКСТ 1

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть тезовий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ.

Сашенко І. С. Глобальні проблеми світової економіки. *Економіст*. 2006. №3. С. 123–125.

В умовах інтернаціоналізації виробництва економічний і соціальний прогрес усе більшою мірою залежить від вирішення глобальних проблем. На початку ХХІ ст. ці проблеми набувають життєвого значення для долі цивілізації. До глобальних проблем слід віднести: запобігання світовій ядерній війні, охорону навколишнього середовища, подолання економічної відсталості країн, що розвиваються, енергетичну проблему, сировинну проблему, продовольчу проблему, демографічну проблему, мирне освоєння космосу, освоєння багатств Світового океану, ліквідацію небезпечних хвороб.

Глобальні проблеми торкаються найрізноманітніших аспектів життя людського суспільства: світової політики і економіки, міждержавних та міжнаціональних відносин, космічних та світових умов існування людей, масової свідомості людей.

Глобальні проблеми є дуже складними і гострими, тому вони є у центрі уваги політичних і громадських діячів, літераторів і вчених – соціологів, юристів, географів, медиків, фізиків. Разом з тим у цих проблемах є і яскраво виражений економічний аспект. Вони впливають на структуру відтворення, на динаміку

економічних процесів, на пошук ефективних форм і методів управління. Послідовне вивчення глобальних проблем є можливим лише в рамках аналізу системи світового господарства.

Глобальні світові проблеми дуже різні. Однак вони мають ряд спільних рис, що дають змогу об'єднати їх в єдине ціле. До загальних рис глобальних проблем необхідно віднести такі:

1) кожна з них і всі вони разом є принципово важливими для долі людства. Затримка з їх вирішенням загрожує загибеллю цивілізації або деградацією умов життя і виробничої діяльності на Землі;

2) вони характеризуються глибоким зв'язком між собою і взаємозв'язком своїх політичних, економічних і науково-технічних аспектів;

3) у них відбивається поглиблення та ускладнення світогосподарських зв'язків та інтернаціоналізація інших суспільних процесів на Землі;

4) вони можуть бути вирішені лише об'єднанням зусиль усіх держав і народів. Знайти рішення глобальних проблем – означає забезпечити умови виживання всіх народів і подальшого розвитку цивілізації.

Глобальні світові проблеми відрізняються загальнопланетарним характером, пов'язані з життєвими інтересами народів усіх країн, незалежно від їх соціального ладу, рівня економічного розвитку, географічного розташування, і можуть бути вирішені шляхом взаємодії всіх держав.

За своїм походженням, характером і способом вирішення глобальні проблеми поділяються на три групи:

- перша група містить проблеми, пов'язані із взаємовідносинами розвинених країн і таких, що розвиваються (питання війни і миру, роззброєння та розвитку);

- друга група охоплює проблеми, що виражають відносини в системі «людина – суспільство» (зростання народонаселення, боротьба з бідністю, голодом, хворобами, розвиток самої людини в умовах НТР);

- третя група містить проблеми відносин у системі «суспільство – природа» (захист навколишнього середовища, ресурси, енергетика).

Центром і сполучною ланкою всього комплексу загальносвітових проблем є людина та її майбутнє.

Глобальні світові проблеми є життєво важливими для людства. Їх невирішеність породжує загрозу для майбутнього всіх людей.

ТЕКСТ 2

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, складіть усний реферат.

ІНФЛЯЦІЯ

Кучер В. Т., Федотова І. І. Інфляція. *Економіст*. 2004. № 2. С. 90–94.

Як відомо, інфляція – це знецінення грошей, падіння купівельної спроможності грошової одиниці.

Розглянемо види інфляції з позиції зростання цін. У цьому плані виділяють три види інфляції:

- помірна (ціни ростуть менше 10 % у рік, вартість грошей зберігається, відсутній ризик підписання контрактів у номінальних цінах);

- галопуюча інфляція (зростання цін вимірюється сотнями відсотків на рік);

- гіперінфляція (ціни зростають астрономічними темпами, розбіжність цін і заробітної плати стає катастрофічною).

За ступенем збалансованості зростання цін виділяються збалансована інфляція і незбалансована інфляція. При збалансованій інфляції ціни різних товарів відносно один одного залишаються незмінними, а при незбалансованій – ціни різних товарів постійно змінюються по відношенню один до одного, причому в різних пропорціях.

З точки зору передбачуваності і непередбачуваності виділяють очікувану інфляцію і неочікувану інфляцію. Під очікуваною інфляцією розуміється інфляція, яка передбачається і прогнозується заздалегідь, неочікувана – навпаки.

Залежно від причини, яка переважає, розрізняють два типи інфляції: інфляцію попиту та інфляцію витрат виробництва.

Інфляція попиту виникає при надмірному попиті. Попит на товар більший, ніж пропозиція товарів, у зв'язку з тим, що виробничий сектор не в змозі задовольнити потреби населення. Цей надлишок попиту веде до зростання цін. Багато грошей при малій кількості товару.

Отже, інфляція попиту спостерігається в тому випадку, якщо зростання рівня цін відбувається під впливом загального збільшення сукупного попиту.

Причинами інфляції витрат виробництва є:

а) зниження зростання продуктивності праці, що веде до збільшення витрат на одиницю продукції, а також до зменшення прибутку;

б) розширення сфери послуг, поява нових видів з великою питомою вагою зарплати та відносно низькою порівняно з виробництвом продуктивністю праці, звідси загальне зростання цін на послуги;

в) підвищення оплати праці, що зумовлює зростання цін та підвищення заробітної плати;

г) високі податки, які включаються в ціну товарів.

Інфляція – небезпечне явище в економіці, яке може призвести до серйозних економічних криз. З інфляцією слід боротися на самому початку її виникнення.

ТЕКСТ 3

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть план статті.

Завдання 3. Напишіть реферат.

ПОПИТ

Орлов К. М., Доброскока В. І. Попит. *Економічні науки*. 2002. № 1. С. 5–7.

Попит – це одна зі сторін процесу ринкового ціноутворення. Характерні для нього причинно-наслідкові залежності мають вигляд стійких чинних економічних законів. Зокрема, закон

попиту виражає зворотну залежність між ціною і кількістю товарів, поступове убуття попиту на даний товар або послугу. Відповідно до закону попиту за інших рівних умов кількість товарів або послуг залежить від рівня їх цін. При цьому, чим вищою є ціна й чіткішою тенденція до її зростання, тим меншу кількість товару або послуг буде куплено споживачами. Якщо ціна товару зростає, то обсяг продажу товару, відповідно до падіння попиту, знижується. І навпаки, якщо ціна знижується, то обсяг продажу даного товару чи послуги зростає. Залежності подібного характеру виникають, наприклад, коли ринки є дефіцитними, тобто очевидним є брак будь-яких товарів і послуг, та ціни на ці товари і послуги неминуче будуть зростати. Навпаки, коли на ці ціни надходить більше товарів і послуг даного виду, то їх реалізація, тобто продаж, буде можливою лише за умови зниження цін.

Закон попиту відображає й інший важливий процес: поступове зменшення попиту. Зниження кількості продажу певного товару чи послуги відбувається не тільки внаслідок зростання їх ціни, але і внаслідок насичення споживчого попиту. Зменшення попиту відбувається тому, що кожна наступна купівля того самого товару або послуги приносить користувачу порівняно меншу користь, вигоду, задоволення. Попит – це одне з найважливіших економічних понять.

ТЕКСТ 4

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, складіть усний реферат.

ЗАРОБІТНА ПЛАТА

Остапенко С. І. Заробітна плата. *Економічні науки*. 2005. № 1. С. 253–255.

Одним з найважливіших економічних понять є поняття заробітної плати.

Заробітна плата – дохід працівника. Однак розуміння економічного змісту цієї категорії з позицій різних економічних шкіл є неоднаковим.

Прихильники економічної думки, ототожнюючи працю з робочою силою, стверджують, що працівник продає працю, а зарплата – це повна оплата праці, а її рівень є в прямій залежності від рівня продуктивності праці (Ж. Сей, Кларк). Ця теорія дістала назву теорії «граничної продуктивності праці».

Теорія зарплати К. Маркса ґрунтується на доказі того, що працівник продає не працю, а робочу силу. І тому зарплата є перетвореною формою вартості робочої сили.

Є ще соціальна теорія заробітної плати (автор Туган-Барановський): зарплата розглядається без зв'язку з виробництвом, а безпосередньо як розподільна категорія. З позицій цієї теорії, заробітна плата насамперед визначається рівнем суспільної продуктивності праці. Інший фактор, що впливає на зарплату, – це сила позиції робітничого класу.

Існує ряд принципів диференціації заробітної плати:

1 Розмір зарплати залежить від складності праці, кваліфікації працівника.

2 Величина зарплати залежить від умов роботи, від її важкості.

3 Рівень зарплати залежить від макроекономічного значення тієї чи іншої галузі.

4 Рівень зарплати залежить від району країни. Величина заробітної плати залежить від результатів не лише індивідуальної роботи працівника, а й виробничої діяльності колективу в цілому.

Останні десятиріччя позначаються все більш широким застосуванням погодинної заробітної плати і відповідними скороченнями відрядної. Поширення почасової зарплати обумовлено:

1) змінами в техніці і організації виробництва;

2) проникненням нормування праці в організацію погодинної заробітної плати.

Збільшення зарплати повинно мати міцну економічну основу у вигляді зростання продуктивності праці. Динаміка цих двох економічних процесів пов'язана певною закономірністю: темпи зростання продуктивності праці мають відображати темпи зростання заробітної плати.

ТЕКСТ 5

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

ГРОШОВИЙ РИНОК І ПОПИТ НА ГРОШІ

Ковальова О. В. Грошовий ринок і попит на гроші. *Економіст*. 2005. № 6. С. 28–30.

У кожній державі існує національна грошова система, тобто форма організації грошового обігу, що склалася історично і закріплена законом. Її основними елементами є: найменування грошової одиниці; масштаб цін; види державних грошових знаків, що мають законну платіжну силу, порядок їх емісії та обігу; регламентація безготівкового обороту; державні органи, що здійснюють регулювання грошового обігу. Визначальний елемент – гроші, які купуються і продаються на грошовому ринку.

Елементами механізму функціонування грошового ринку є попит на гроші, пропозиція і ціна грошей (процентна ставка). Загальна кількість грошей, яке домогосподарства, бізнес, уряд бажають мати в даний момент, є сукупний попит на гроші. Він розпадається на дві складові: попит на гроші для угод і попит на гроші як засіб збереження багатства.

Попит на гроші для угод обумовлений тим, що населенню, підприємствам, уряду гроші потрібні для купівлі товарів і послуг. Дж. М. Кейнс відносив до нього і той грошовий резерв, який є необхідним для незапланованих покупок (попереджувальний попит).

Попит на гроші залежить: 1) від обсягу номінального ВВП (чим більше виробляється товарів і послуг, чим вищими будуть ціни на них і тим більше потрібно грошей для обслуговування торгових і платіжних операцій, отже, попит на гроші для угод змінюється пропорційно номінальному ВВП); 2) швидкості обігу грошей (чим вона більша, тим менше грошей необхідно для торгових угод, і навпаки).

Друга складова сукупного попиту – попит на гроші як засіб збереження багатства. Кейнс називав його спекулятивним. Цей

попит пояснюється тим, що частину своїх доходів населення зберігає.

Є три варіанти заощаджень: зберігати їх у вигляді грошей, купувати цінні папери, купувати нерухомість і інші матеріальні цінності з метою їх накопичення, а не споживання. Остання форма заощаджень характерна найбільше для інфляційної економіки. У нормально функціонуючій економіці вибір здійснюється між грошима і цінними паперами. У кожного способу розміщення заощаджень є свої переваги і недоліки.

ТЕКСТ 6

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ БЕЗРОБІТТЯ І ЙОГО ВИДИ

Найдьонов П. *Українські залізниці*. № 3 (9). 2014. С. 36–37.

З трудовою діяльністю пов'язана одна з проблем макроекономіки – проблема безробіття. Безробіття – це наявність у країні людей, які здатні і бажають працювати за наймом при сформованому рівні оплати праці, але не можуть знайти роботу за своєю спеціальністю або працевлаштуватися взагалі.

Безробіття відносять до макроекономічних проблем тому, що воно:

- 1) породжується процесами, що відбуваються в масштабах усієї економіки країни;
- 2) само впливає, отже, відчувається в масштабах усього господарства країни.

Гострота проблеми безробіття викликана низкою причин. По-перше, людина – це економічний ресурс особливого типу. Якщо він зараз не затребуваний економікою, то його не можна зарезервувати і «покласти в холодильник» до кращих часів. Втрачений робочий час не відновлюється, і той обсяг добробуту, який не був сьогодні здійснений через безробіття, вже не можна компенсувати в майбутньому. По-друге, навіть якщо людина не працює, вона не може перестати споживати певні блага, і їй все

одно потрібно годувати свою сім'ю. Тому суспільство змушене шукати кошти для допомоги безробітним. Але кошти, що направляються на це, не ведуть до подальшого зростання добробуту цих громадян. По-третє, зростання безробіття скорочує попит на товари на внутрішньому ринку. Люди, які не отримують зарплату, змушені задовольнятися лише найнеобхіднішим. У результаті ускладнюється збут товарів, а зростання безробіття загострює економічні проблеми країни. По-четверте, безробіття загострює політичну ситуацію в країні. Причиною тому – зростаюче невдоволення людей, які не мають змоги гідно утримувати свої сім'ї. По-п'яте, зростання безробіття може призвести до зростання кількості злочинів, які люди скоюють, щоб добути потрібні блага.

Розрізняють такі види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне і застійне.

Фрикційне безробіття існує навіть у країнах, які переживають бурхливий економічний розквіт. Його причина полягає в тому, що працівникові, якого звільнили з підприємства або він залишив його з власної волі, потрібен якийсь час, щоб знайти нове робоче місце. Таке безробіття – тимчасова добровільна незайнятість – пов'язана з переходом з однієї роботи на іншу. Фрикційне безробіття є просто неминучим у нормально організованій економіці, оскільки це свобода вибору людьми місця роботи.

Структурне безробіття виникає в результаті технічного прогресу, який вимагає скорочення працівників одних професій і збільшення працівників інших професій. Уникнути структурного безробіття неможливо. Це пов'язано з тим, що технічний прогрес увесь час породжує нові товари і навіть цілі галузі (наприклад виробництво комп'ютерів, лазерних дисків тощо). Тому багато людей повинні освоювати нові професії.

Циклічне безробіття – це безробіття, яке викликане спадом виробництва. Як підсумок, загальна кількість вільних робочих місць у країні виявляється меншою за кількість безробітних.

За застійного безробіття існує найстійкіший шар безробітних. Це жебраки, бродяги, що втратили будь-яку надію або бажання знайти роботу.

Практично неможливо знайти у світі країну, де немає того чи іншого виду безробіття. Безробіття – явище світового масштабу:

за даними Організації Об'єднаних Націй, безробітними є близько 800 мільйонів осіб.

ТЕКСТ 7

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

ІНФЛЯЦІЯ ТА ЇЇ ФОРМИ.

Піднебесний П. *Українські залізниці*. № 1 (7). 2014. С. 9–10.

Інфляція (від лат. inflation – здуття) – це процес підвищення загального рівня цін у країні, що призводить до зниження реальної купівельної сили грошей.

У реальному житті інфляція виявляється підвищенням загального рівня цін. Але не будь-яке підвищення цін – інфляція. Так, економічно виправданим буде підвищення цін у результаті поліпшення якості продукції та погіршення умов видобутку сировини. Зростання витрат на науково-дослідні роботи, сировину, зміна величини попиту на окремі товари також можуть викликати зростання цін на товари. Однак якість товарів залишається високою. Разом з тим систематичне зростання цін на товари без поліпшення їх якості пояснюється інфляцією.

При постійному зростанні цін спостерігається зниження реальних доходів населення, оскільки зростання цін випереджає доходи, і за ту саму кількість грошей можна отримати все менше благ, тобто відбувається падіння купівельної спроможності грошей. У зв'язку з цим інфляцію можна визначити як процес знецінення грошей.

Залежно від характеру і темпів наростання інфляційних процесів розрізняють такі форми інфляції: повзуча, галопуюча і гіперінфляція.

Для повзучої інфляції характерні невисокі темпи зростання цін (до 10 % на рік). Повзуча інфляція є характерною для багатьох країн, у тому числі і з розвинутою ринковою економікою.

За галопуючої інфляції темп зростання цін становить від 10 до 40 % на рік. Така інфляція стає важкокерованою.

Гіперінфляція – це ситуація в економіці, коли зростання загального рівня цін у країні протягом місяця перевищує 50 % або коли ціни за рік підвищуються на 1000 %. Країнами, які пережили гіперінфляцію у ХХ столітті, є Німеччина і Болівія. У Німеччині у 20-ті роки ціни зростали на 10 % у годину. У Болівії в середині 80-х років спільний рівень цін підвищився за рік більш ніж у 80 разів!

Країна з гіперінфляцією – це країна з важкими соціальними і політичними проблемами. Справа у тому, що гіперінфляція для економіки є так само небезпечною, як СНІД для людини. Адже СНІД сам по собі людину не вбиває. Він лише руйнує найважливішу систему організму – імунну, роблячи людину беззахисною перед іншими хворобами, які й стали причиною смерті. Саме так і гіперінфляція не знищує економіку саму по собі, а руйнує її найважливіші механізми.

Наслідки гіперінфляції становлять велику загрозу для прогнозування економічного розвитку країни і планування її господарської діяльності.

ТЕКСТ 8

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

СВІТОВА ТОРГІВЛЯ

Карчиков В. Г. *Економіка залізниць*. № 11. 2013. С. 47–49.

Формування світового господарства почалося з розвитком світової торгівлі. Світова торгівля – це обмін товарами і послугами між національними господарствами. Розвиток світової торгівлі привів до виникнення світового ринку товарів. Світовий ринок – це сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих один з одним національних ринків окремих країн.

Збільшенню багатства нації може сприяти низка факторів. Країни ведуть своє виробництво в різних природно-географічних умовах, отже, вони мають у своєму розпорядженні різний ресурсний потенціал. Наприклад, Японія (острівна держава) небагата на природні ресурси, але багата на морепродукти. Тому з

найдавніших часів вона займається рибним промислом. Це заняття вимагало розвитку суднобудування і пароплавства, що викликало гостру необхідність прогресу в радіотехніці і в мікроелектроніці. Ці сфери економіки вимагають наявності значних трудових ресурсів, що також має у своєму розпорядженні Японія. Австралія не має такої кількості трудових ресурсів, небагата на корисні копалини, тому поставляє на міжнародний ринок м'ясо, шерсть, пшеницю, тобто розвиває сільське господарство. У Бразилії склалася інша ситуація: тропічний клімат в поєднанні з родючими ґрунтами при великій кількості робочої сили дало змогу спеціалізуватися на виробництві кави. Отже, кожна країна в міжнародному поділі праці використовує свій ресурсний потенціал, що ставить її в більш вигідне становище по відношенню до інших країн.

Світова торгівля формується на базі зовнішньої торгівлі. Під терміном «зовнішня торгівля» розуміється торгівля з іншими країнами, що складається з увезення (імпорту) та вивезення (експорту) товарів. Основу зовнішньої торгівлі становить розвиток виробничих відносин, створення нових технологій, використання ресурсів.

Світова торгівля має важливе соціальне і культурно-моральне значення. Люди за допомогою торгівлі вступають у контакт з іншими людьми. Світова торгівля зближує народи і спонукає до співпраці. Саме торгівля першою навчила народи зі взаємною доброзичливістю ставитися до багатств один одного, вона виступила в міжнародних відносинах найважливішою перешкодою на шляху розв'язування воєн і конфліктів.

ТЕКСТ 9

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

МІЖНАРОДНА МІГРАЦІЯ РОБОЧОЇ СИЛИ

Іщенко А. *Українські залізниці*. № 1 (7). 2014. С. 42.

Міграція робочої сили – це переміщення працездатного населення з однієї країни в іншу. Міграція робочої сили містить: імміграцію – в'їзд працездатного населення у дану країну з-за кордону; еміграцію – виїзд працездатного населення з даної країни в іншу; рееміграцію – повернення емігрантів на батьківщину на постійне місце проживання.

Міграція робочої сили – це результат незбалансованості між економічним, соціальним і демографічним розвитком країни. Основні причини трудової міграції на сьогодні – економічні і насамперед безробіття.

Сучасний етап міжнародної міграції характеризується низкою специфічних ознак і особливостей. Назвемо деякі з них.

1 Одна з головних ознак сучасної міграції – постійне збільшення її масштабів. Міграція набула глобального характеру. В основі використання міжнародного ринку праці лежить прагнення знизити витрати виробництва за рахунок вартості робочої сили.

2 Міграція постійно «молодшає». Її учасники – молоді люди до 25 років. В Албанії, наприклад, 80 % молодих мігрантів хотіли б працювати за кордоном, в Болгарії – 31 %, у Білорусі 43 %, в Росії і Україні 22 і 27 % відповідно, як підтверджують соціологічні дослідження.

3 Особливістю сучасної міжнародної міграції є її нелегальний характер. Нелегальних мігрантів можна поділити на дві категорії: іммігранти, які в'їжджають у країну легально, але залишаються в ній понад встановленого терміну; іммігранти, як нелегально в'їжджають у країну і використовують фальшиві документи. Одна з причин нелегальної міграції полягає в можливості і бажанні підприємців використовувати найдешевшу робочу силу, що забезпечує підприємцям високий прибуток.

Основними світовими центрами трудової міграції є: Західна Європа, нафтовидобувні країни Близького Сходу, США, Австралія. Традиційно великим є приплив іммігрантів до Ізраїлю. Процеси переважно внутрішньої міграції активно відбуваються в Латинській Америці і в Африці.

Яке ж майбутнє міжнародної міграції робочої сили?

Оцінюючи майбутнє міграційних процесів, дослідники вважають, що міграція не припиниться, і її розміри істотно не скоротяться до тих пір, поки існують відмінності в рівнях економічного, соціального і культурного розвитку країн і регіонів світового господарства.

ТЕКСТ 10

Завдання 1. Прочитайте статтю.

Завдання 2. Складіть розгорнутий план статті.

Завдання 3. Використовуючи план, напишіть реферат.

БІЗНЕС-ПЛАН І ЙОГО РОЛЬ У СУЧАСНОМУ ПІДПРИЄМНИЦТВІ

Потапов Ф. С. *Українські залізниці*. № 4 (10). 2014. С. 41.

Планування – одна з найважливіших передумов оптимального управління виробництвом.

Планування необхідно для будь-якої організації, яка має намір виробляти якісь дії в майбутньому. Процес планування дає змогу побачити весь комплекс майбутніх операцій підприємницької діяльності і передбачити те, що може трапитися. Особливо важливим є планування в економічній сфері, де потрібно передбачення в довгостроковій перспективі та попередні розробки. Робота без плану є реакцією на події, що відбуваються, а діяльність на основі плану – на заплановані події.

Сучасна економічна ситуація, пов'язана з розвитком ринкових відносин, диктує підприємцям новий підхід до внутрішньофірмового планування. Вони змушені шукати такі форми і методи планування, які забезпечили б максимальну ефективність прийнятих рішень.

Оптимальним варіантом досягнення таких рішень є нова прогресивна форма плану – бізнес-план.

Успіх у світі бізнесу вирішальним чином залежить від трьох елементів:

- 1) розуміння загального стану справ на даний момент;
- 2) уявлення того рівня, якого ви збираєтеся досягти;

3) планування процесу переходу з одного стану в інший.

Бізнес-план дає змогу вирішити ці проблеми. Він включає розробку цілей і завдань, які ставляться перед підприємством на найближчу і далеку перспективу, оцінку поточного стану економіки, сильних і слабких сторін виробництва, аналіз ринку та інформацію про клієнтів. У ньому дається оцінка ресурсів, необхідних для досягнення поставлених цілей в умовах конкуренції.

Бізнес-план, описуючи всі основні аспекти майбутнього підприємства, аналізуючи проблеми, з якими воно може зіткнутися, і визначаючи способи вирішення цих проблем, має відповісти на запитання: «Чи варто взагалі вкладати кошти в цей проект і чи принесе він дохід, який окупить усі витрати?». Інвестор вкладатиме свої кошти лише в той проект, який гарантує йому отримання максимального прибутку.

Бізнес-план може мати характер як поточного (один рік), так і перспективного (три–п'ять років) плану.

Таким чином, бізнес-план постає як певна модель діяльності підприємства, яка використовує всі напрацювання традиційного планування стосовно до категорій ринкової економіки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1 Бахтина Л. Н., Лариохина Н. М. Обучение реферированию научного текста: учеб. пособ. для иностранцев. Москва: Изд-во Московского ун-та, 1988. 118 с.

2 Блюменау Д. И. Проблемы свертывания научной информации. Ленинград: Наука, 1982. 156 с.

3 Вейзе А. А. Чтение, реферирование и аннотирование иностранного текста. Москва: Наука, 1985. 125 с.

4 Маркушевский Л. П., Цапаева Ю. А. Аннотация и реферирования: метод. рекомендации для самостоятельной работы студентов. URL: <https://books.ifmo.ru/file/pdf/334.pdf>.

5 Навчання анотуванню студентів II курсу медичного та стоматологічного факультетів / І. В. Запрожец, Н. Ф. Дмитрієнко, С. А. Краснікова, М. М. Сусорева. Харків: ХДМУ, 2005. 28 с.

6 Навчання реферування наукового тексту. Ч. 2. Економічний профіль: навч. посіб. / М. І. Павленко, Т. М. Александрова, О. Н. Тростинська. Харків: ХНУ імені Н. В. Каразіна. 2014. 86 с.

7 Петрушова О. В., Славтіч Г. А., Черненко І. І. Навчальний посібник з української мови: Науковий стиль. Вид. 2-е, випр. і доп. Харків: ТОВ «Компанія СМІТ», 2006. 164 с.

8 Вальченко І. В., Прилуцька Я. М. Ласкаво просимо!: навч. посіб. з української мови для іноземних студентів: у 2-х ч. Харків: ХНАМГ, 2011. Ч. 1. 386 с.

9 Соловьев В. И. Составление и редактирование рефератов: Вопросы теории и практики. Москва: Книга, 1975. 208 с.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до реферування текстів
для іноземних здобувачів вищої освіти
з дисципліни

*«МОВА НАВЧАННЯ
ТА СОЦІАЛЬНО-ПОБУТОВОГО СПІЛКУВАННЯ»*

Відповідальний за випуск Корольова О. В.

Редактор Буранова Н. В.

Підписано до друку 23.06.21 р.

Формат паперу 60x84 1/16. Папір писальний.

Умовн.-друк.арк. 1,0. Тираж 5. Замовлення №

Видавець та виготовлювач Український державний університет
залізничного транспорту,
61050, Харків-50, майдан Фейербаха, 7.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6100 від 21.03.2018 р.